

Els gossos dels conqueridors

Autor: Xavier Sierra

Data de publicació: 09-12-2019

En Xavier Sierra ha aplegat informació sobre com els espanyols -catalans, castellans i portuguesos- van introduir gossos de caça a Amèrica a començaments de la conquesta per perseguir i matar els natius, qui pràcticament no els coneixien i estaven indefensos davant els seus atacs. El pare Bartomeu Cases ho va denunciar en els seus llibres.

Els gossos dels conqueridors

Recentment ha alçat una certa polseguera la petició que ha realitzat el president de Mèxic, Andrés Manuel López Obrador, al rei Felip VI i al papa Francesc sol·licitant una declaració de perdó pels crims dels conqueridors i evangelitzadors espanyols a Mèxic, petició que no ha estat contestada pel monarca. Aquest blog no és pas el lloc per jutjar si és procedent o no aquesta petició, que és evidentment una qüestió política, encara que sí que comentarem alguns aspectes no sempre ben coneguts de l'anomenada "conquesta" dels territoris americans per part de les tropes de Castella.

La il·lustració que encapçala aquestes línies correspon a la Làmina XII de la *Narratio regionum indicarum per hispanos quosdam devastatarum verissima*: prius quidem per Episcopum Bartholemaeum Casaum, natione Hispanum Hispanice conscripta, editada a Frankfurt am Main, 1598. Aquest llibre és una versió llatina de l'obra del dominic Fra Bartolomé de las Casas intitulada *Brevísima Relación de la Destrucción de las Indias*, on es narren els excessos i abusos als quals els indígenes varen ser sotmesos per la soldadesca castellana. La versió en llatí està il·lustrada per 18 aiguaforts que reflecteixen les tortures indicades en el text.

Còdex Florentí. Al centre s'hi pot veure una escena d'un indígena atacat per un gos.

Els conqueridors disposaven de diverses armes per imposar la seva superioritat militar sobre els indígenes: ballestes, armes de foc (arcabussos) i cavalleria. En d'altres entrades d'aquest blog ja ens hem referit a la gran devastació de la població nativa en entrar en contacte amb alguns agents infecciosos: una bona part dels habitants moriren per malalties desconegudes per ells fins aleshores, com és ara la verola o el xarampió. Però a més els castellans disposaven d'una arma que hom sovint oblida: els gossos. Les mossegades i els estrips produïts per aquests animals van ser un element bèl·lic prou important. El seu paper va ser segurament silenciàt per no estar acceptat per la doctrina militar de l'època.

Si bé fins a l'arribada dels conqueridors a Amèrica els cavalls eren totalment desconeguts, els gossos sí que ho eren. Però n'hi havia solament de tres menes: el gos de les terres àrtiques o esquimal, el xiuaua i els gosques —de petita grandària i inofensius—, que ni tan sols tenien la capacitat de bordar. En el seu *Sumario de la Natural Historia de las Indias* (1526), Gonzalo Fernández de Oviedo comenta:

"Eren tots aquests gossos, aquí, en aquesta i les altres illes, muts, i, encara que els bastonegessin ni els matessin, no sabien bordar; alguns megueuen baix quan els fan mal."

A causa de la manca de vitualles, els castellans aviat es van dedicar a cruspir-se els gosques, els quals progressivament es van anar extingint. Els gossos arribats de la Península Ibèrica eren totalment diferents. Van ser introduïts a Amèrica en el segon viatge de Cristòfor Colom l'any 1493. Va ser el religiós Juan Rodríguez de Fonseca qui es va endur vint gossos a terres americanes. Solien ser força corpulents: mastins, conillers i alans (creuament de dogo i mastí) i bordaven de valent. Els gossos espanyols van ser utilitzats per primera volta contra els indígenes l'any següent de la seva arribada a Amèrica: a l'illa de l'Espanyola. I van ser molt importants en el primer gran enfrontament contra els indis carib el 24 de març de l'any 1495, quan Bartomeu Colom va utilitzar vint gossos per completar els dos-cents homes i vint cavalls que tenia per a aquesta batalla. A partir d'aleshores el seu ús va ser molt generalitzat en totes les conquestes que els espanyols van realitzar al Nou Món.

Els gossos dels soldats estaven especialment entrenats per a l'atac, i se'ls ensenyava a mossegar sense deixar anar la presa. Van ser escollits gossos d'aquestes races a causa de la seva feresa, valentia i gran capacitat d'agafada, ja que a Espanya estaven avesats a lluitar contra senglars i cérvols i, a més a més, eren utilitzats en espectacles en els quals s'enfrontaven a braus. El pes mitjà d'aquests gossos era d'uns 40 Kg, una mica menys del que pesava un indígena, per la qual cosa als cans no els era difícil aconseguir el seu objectiu. A més a més, els gossos eren protegits amb tires de cuir en un llom i en l'altre i amb feltre amb peces de cuirassa, de les quals de vegades sobreeixien broques i estilets per a ajudar-los en la seva feina de destrucció. També duien grans collars amb punxes al coll (collars molt gruixuts amb punxes) per a protegir-los especialment de les fletxes emmetzinades. Els indígenes restaven aterrits davant d'aquells animals tan grans i de lladruc eixordador, que no dubtaven a atacar-los amb potents dentades. Segons el testimoniatge de diferents nadius recollit per fra Bernardino de Sahagún, així veien aquests animals:

"Gossos enormes, amb orelles tallades, ulls de fera salvatgina de color groc injectats en sang, enormes boques, llengües penjants i dents en forma de ganivets, salvatges com el dimoni i tacats com els jaguars"

i Bernardo de Vargas Machuca comentava:

"L'indi tem molt el cavall i l'arcabús, però més encara el gos, que en oint l'indi el lladruc, no s'atura".

Alguns d'aquests gossos van arribar a despuntar. El més famós d'aquells gossos de combat s'anomenava 'Becerrillo', un alà espanyol que pertanyia al conqueridor de Puerto Rico Juan Ponce de León i Figueroa, que va passar els darrers anys de la seva vida amb el Capità Sancho de Arango. Era un ca molt ferotge i es lliurava plenament a la lluita, fins al punt que hom deia que els indígenes preferien enfrontar-se amb deu soldats espanyols que a ell. Pels serveis que prestava rebia doble ració de menjar i fins i tot li van concedir un salari equivalent al d'un ballester.

'Becerrillo' va morir a causa d'una fletxa maia enverinada, tot i que va deixar un fill, un ca anomenat 'Leoncico', que va acompanyar Vasco Núñez de Balboa al Darién, a la campanya de Panamà. Els seus atacs desenfrenats van superar els que havia dut a terme el seu pare, i també a ell li van atorgar una paga com a oficial. Quan Balboa va entaular una batalla contra la tribu del cabdill Torecha, el cap indígena va morir a la batalla, però el seu germà i d'altres capitosts van ser llançats als gossos i van morir esquarterats. El terror causat per aquesta execució va ser de tal magnitud, que la resta de la tribu va acceptar sotmetre's a les ordres del conqueridor.

Un altre gos de conquesta que ha passat a la història va ser Amadís, que va combatre a Santa Marta. També hi havia

Brut, el propietari del qual va ser l'Hernando de Soto, que va lluitar a La Florida.

"El lebrei Amadís, viendo la caza,
bien como lobo dentro de cabañas,
unos derriban y otros despedaza
echádoles de fuera las entrañas."

Juan de Castellanos
(Elegías de Varones Ilustres de Indias II, II, I)

Tambe Diego de Alvarado va fer servir gossos per a la conquesta de territoris de l'Amèrica Central, en especial de la zona de Guatemala.

"Balboa llança als gossos alguns indis culpables del "terrible pecat" de sodomia, perquè aquests els llatzeressin ". Làmina XXII del llibre Narratio regionum Indicarum... Frankfurt am Main, 1598.

L'homosexualitat va ser també fortament reprimida pels invasors. L'episodi d'aviar els gossos contra 40 sodomites luxuriosos ha estat també recollit pel Taller de Bry a la Làmina XXII de la versió llatina del llibre de Las Casas, que aportem aquí.

Quan la conquesta va acabar, els gossos van perdre el protagonisme que hom els havia atorgats a les primeres dècades del segle XVI, ja que el principal objectiu era llavors colonitzar i no conquerir. Aquells cans que havien estat entrenats per trossejar amerindis es van convertir en una autèntica pega per pacificar la nova societat. Molts dels gossos que les tropes castellanques havien dut a l'Espanyola vivien en llibertat i causaven importants perjudicis als animals de caça i als ramats. Els soldats havien donat alguns gossos als indígenes, però aquests no sabien com tenir-ne cura:

"A l'illa L'Espanyola, el cacic Enric, en contacte amb els espanyols, coneixia la funcionalitat dels gossos i va utilitzar-ne molts durant la seva rebel·lió per a "montejar porcs que per allí hi havia en gran quantitat, de la qual cosa mantenia tota la gent". Per evitar que fos descobert pels espanyols, intentava amagar en un lloc segur els animals que duia amb ell, entre ells els gossos. Per a aquesta comesa, en "un cert poble en un lloc desconegut", hi havia dos o tres naturals encarregats de tenir cura dels animals, i intentaven que els gossos no bordessin (...) eren més perjudicials per al bestiar menut que llops en d'altres parts".

(Remesal, Fray Antonio de, Historia General de las Indias Occidentales y Particular de la Gobernación de Chiapa y Guatemala, t. I, llibre III, cap. I)

Quan anaven solts causaven molts perjudicis sobre els ramats i es cruspien el bestiar. A l'Espanyola arribaren a menjar-se fins..."un terç dels ramats que neixen, i moltes vegades la meitat, i en d'altres tot".

Tot això va motivar que Carles V sancionés una Reial Cèdula del 7 d'octubre de l'any 1541, adreçada al Governador Francisco Pizarro i al llicenciat Cristóbal Vaca de Castro, cavaller de l'Orde de Santiago i conseller d'Índies, perquè prohibissin al Perú l'existència de "gossos carnisers". Això va provocar que els espanyols comencessin a fer disminuir el major nombre possible de gossos de conquesta; o bé els van destinar a d'altres usos i funcions.

Dimecres, 3 d'abril del 2019

Bibliografia:

- Bueno Jiménez A. Los perros en la conquista de América. Blog Ed. Streicher
<https://editorial-streicher.blogspot.com/2017/10/los-perros-en-la-conquista-de-america.html>
- Córdoba Toro J. Los perros en la Conquista de América. Iberoamérica Social.
<https://iberoamericasocial.com/perros-conquista-america/>
- López de Velasco, Juan, Geografía y Descripción Universal de las Indias, Madrid, 1971, p. 11;
- Remesal, A de, Historia General de las Indias Occidentales y Particular de la Gobernación de Chiapa y Guatemala, t. I, libro III, cap. I.

